gának elhatározó szükségességére hívta fel a figyelmet. Döntéseink előkészítésébe nem csak a természetvédőket, a batanikusokat, biológusokat kell bevonni, de meg kell hallgatni a tájban élő lakosság és köztük még a háziasszonyok észrevételeit, gondolatait, javaslatait is. Különösen ez utóbbiakkal tett gyakorlatában igen jó tapasztalatokat.

*

A konferencia zárásaként az egyesületi főtitkár megállapította, hogy az elérte célját. Megköszönte a külföldi vendégek közreműködését, amellyel lehetővé tették számunkra a világba való kitekintést. Köszönetet mondott a hazai közreműködőknek is, valamint a rendezésben részt vett egyesületi adminisztrációnak. Elnökünk a technikai és ökonómiai vonatkozások tárgyalását kevesellte, s ez újra rámutatott főként az utóbbinak szinte teljes megoldatlanságára, pedig feladatainkat ellátni igazán csak e kettő segítségével tudnók. Addig is főfeladat: az erdő folyamatos fenntartása.

Jérôme René

ISMÉT EGY TANSZÉK KERETÉBEN AZ ERDŐMŰVELÉSTAN ÉS -TELEPÍTÉSTAN

Harmincöt évvel ezelőtt, 1951-ben merült fel a terv, hogy az „Erdőtelepítéstan"-t a klasszikus erdőművelési ismeretekből kiemelve, önálló tárgyként oktassák. Ezt az ország nagymértékű erdősítési kötelezettségével indokolták. A két tárgy között a válaszvonal meghúzását azokkal az ökológiai tényezőkkel okolták meg, amelyek az erdősült és a beerdősítésre váró földterületeken jelentkeznek. A tartalmában kibővített új tárgy a mesterséges felújításokat, erdőtelepítéseket és védőfásításokat ölelte fel. Ide tartozónak vették az eredményes erdősítést megalapozó maggazdálkodást, nemesítést és csemetetermelést is. Addig az időpontig, mígnem az erdősítés (csemetés) záródik, a pótlásokat, ápolásokat és védelmet is az új tárgy tárgyalja. A befejezett erdősítés átvételétől kezdve, az erdőnevelési teendők továbbra is az „Erdőműveléstan" keretében maradtak. A különleges erdősítési feladatok ismertetése, homok-, lápterületek, árterek, szikes talajok erdősítése, kopárfásítás, mezővédő fásítás is az új, önálló tárgy feladata lett.

Jóllehet, évtizedek során jól kialakult az új diszciplína és az együttműködés, egyeztetés a két tanszék között mintaszerű volt, mégis akadtak problémák és köznapi kifejezéssel élve, többször felmerült a kérdés, **hogy melyik volt előbb:** a tyúk vagy a tojás. Ezért az 1951. évi tárgyalásokon e sorok írója, mint az új tanszék első kinevezett alkalmazottja, azt javasolta, hogy ne bontsuk meg az erdőműveléstan tárgykörét, hanem „erdészeti meliorációs tanszék" címén, alakuljon tanszék. A széles körű különleges erdősítési feladatok, a fásítási témakör, az erdészeti vízgazdálkodás és az erdészeti nemesítés bőséges anyagot ad ehhez. (Az akkor fiatal tanársegéd javaslatát azonban nem hallgatták meg.)

Az életre hívott erdőtelepítés- és fásítástani tanszék első vezetője *Roller Kálmán* lett, aki 1952 elején vette át a munkakört. A tanszék nevének kisebb módosításait, a vezetőket, az oktatott tárgyakat, óraszámokat táblázatban közlöm.

A táblázat adataihoz csupán három megjegyzést teszek:

— az óraszám a tanszék 35 éves fennállása során (a két tárgy összevonását is figyelembe véve) kb. 30%-kal csökent;
— az elméleti és gyakorlati óraszám százalékos aránya 45 : 55;
— a gyakorlatoknak az üzemi teendőkhöz való jobb hozzáigazítása, megszervezése miatt — számos kísérletezés után — a jelenlegi rendszert tartjuk jobbnak (vagyis a nemesítést, maggazdálkodást, csemetetermelést eredményesebben lehet az őszi szemeszterben oktatni).

A tanszék szervezetének és oktatásának néhány jellemzője

Tanszék		Vezető		Oktatott tárgy	Okt.-i félév		Heti óraszám elm.+gyak.	Jegyzet
neve	évben	neve	évben		időszak	sz.		
Erdőtelepítés- és Fásítástani	1951-76	Roller Kálmán	1951-56	Erdőtelep. és fásítás I.	1951-55	7.	3+3	
		Tompa Károly	1956-57	- " - II.	1951-55	8.	3+4	
		Gál János	1957-86	Erdőtelepítéstan I.	1956-65	6.	3+3	
					1966-68	8.	3+3	
					1969-78	6.	2+3	
				Erdőtelepítéstan II.	1956-65	7.	3+4	
					1966-68	9.	3+4	
					1969-78	7.	3+4	
				Erdőfelújítástan I.	1978-85	5.	2+2	
Erdőtelepítéstani	1976-86			Erdőfelújítástan II.	1978-85	6.	3+3	
				Erdészeti növénynemesítéstan	1967-77	8.	2+1	
					1978-85	7.	2+1	
Erdőfahvelástani	1986-tól	Gál János	1986-tól	Erd.növénynemesítés és szaporítóanyag termesztés	1986-tól	5.	2+3	Erdőfajtástan I. és Erd. növénynem.összevonásából
				Erdőfahvelástan II.	1986-tól	6.	3+3	Régi Erdőfajtástan II.

Oktatásunk korszerűsítését állandó feladatunknak tekintettük. A tanszék fennállása óta elsősorban négy alkalommal (1952, 1956, 1962, 1983) történtek lényeges módosítások, és a következő években is várhatók változások. Az egész erdőmérnökképzést tekintve új tantárgyak oktatása válik szükségessé, illetve a régiek összevonásra kerülnek, máskor szétbontásra. Az átfogó oktatási reform azonban több mint korszerűsítés, hiszen alapvető, lényegbe vágó változásokat feltételez. A reform csak akkor érheti el célját, ha alapvetően fejleszti az erdészeti képzést. A részletekbe menő változásokat és az átfogó ismereteket elsősorban a ma követelményei, a társadalmi és népgazdasági tényezők irányítják; a biológiai, a technikai és az ökonómiai változások alakítják, de messzemenően befolyásolják a múlt hagyományai is. *A múlt ismerete és a jelen helyzetfelmérése nélkül* csak tapogatóznánk szakoktatásunk célkitűzése és feladataink meghatározása terén.

Az úttörő munka nehézségei ismeretesek. A tanszék munkatársait nem várta felszerelt kabinet, laboratórium és könyvtár, hanem mindent a szervezéssel kellett kezdeni. A tanszéki helyiségek, bútorok, felszerelések fejlesztésével párhuzamosan alakítottuk ki magát a tantárgyat is. Munkánkat az irányította, hogy az erdőgazdálkodásunk profiljában felvetődő új szakágzatnak, az erdőtelepítésnek, az eddigiektől sokban különböző, kibővített ismereteit tárjuk a hallgatóság elé, és olyan új tárgykört építsünk ki, mely az erdészeti tudományokban többé-kevésbé feltáratlan volt. Újszerű az általunk kidolgozott tantárgyi, illetve üzemigyakorlat-szervezési módszer is.

Több évtizedes oktatói tevékenységünk során az egyetemen felmerült valamennyi oktatási, nevelési probléma megoldásából igyekeztünk tevékenyen kivenni részünket. A kari és egyetemi tanácsokban, különböző szakmaközi bizottságokban az erdészeti felsőoktatás fejlesztésén dolgoztunk és mindenütt szót emeltünk az *egységes erdőmérnökképzésért*.

Megemlítjük, hogy *Gál J.* és *Tompa K.* tollából mintegy tucatnyi tanulmány jelent meg a Felsőoktatási Szemlében, az erdész szaktanszékek nevelőmunkájáról, az egyes reformtantervek szerinti oktatás eredményeiről, a kutatómunka fejlesztéséről, az erdőmérnök-hallgatók napi időbeosztásáról, a jegyzetellátás helyzetéről és feladatairól, a hazai és külföldi erdészeti felsőoktaás történetéről stb.

Tanszéki kutatások

Három és fél évtizedes *kutatási tevékenységünket* általánosságban *öt feladatkörbe foglalhatjuk:*

1. Komplex és intenzív fatermesztési eljárások és rendszerek kidolgozása, továbbfejlesztése.

2. Az erdőtalaj termőerejének fenntartásával, a vízgazdálkodással és az erózióvédelemmel kapcsolatos biológiai, valamint részben műszaki módszerek kidolgozása, végrehajtásának tervezése és irányítása.

3. A potenciális termőhelyi adottságoknak és az erdőművelési követelményeknek legjobban megfelelő fafajok kiválasztása, többcélú erdeink produktivitásának növelése érdekében; a szükséges nemesített szaporítóanyag előállításának tervezése, szervezése és irányítása.

4. Az erdősítési technológiai változatok továbbfejlesztése.

5. Az erdő és hatásainak komplex hasznosítása: környezetvédelmi, üdülési és turisztikai funkciójával kapcsolatos munkák tervezése, szervezése és irányítása.

Főbb kutatási tevékenységeinkből tételesen néhányat a következőkben kiemelek:

— Fás növények fiziológiai és anatómiai vizsgálata; a szaporítóanyag vegetatív úton való előállítása; egzótahonosítás.

— Intenzív szaporítóanyag-termesztés és erdősítési módszerek fejlesztése: termesztőközeg-kutatás, talaj- és levéltrágyák vizsgálata, taskos és szabad gyökérzetű csemetékkel erdősítés végzése.

— Tölgy- és bükkpopuláció-nemesítés: ezen fontos fafajok genetikai és ökológiai potenciáljának kihasználása, magtermelő állományok kijelölése és a kezelési utasítások elkészítésében részvétel.

— Fűz és hárs génmegőrzés, klónvizsgálatok és utódállományok létesítése: az Alsó- és Felső-Duna-ártéren, a Dráva és a Mura mentén fűz génrezervátumok, a Vértesben, Pilisben és Zselicségben, a legjobb hárspopulációk felkutatása, állandósítása, a célnak megfelelő kezelése, védelme, felújítási módjuk kidolgozása; jó fűzklónok és hárs utódállományok átadása az üzemi gyakorlatnak.

— A szaporítóanyag-termesztés és erdősítés mezőgazdaságtól átvett és új tervezésű gépigényének meghatározása.

— Rövid vágásfordulójú faültetvények tervezése aprítéktermelés céljából: az ültetvények céljára alkalmas fafajok, -fajták megválasztása; az optimális hálózat, tápanyag-utánpótlás; az ültetvények termelési géprendszerének vizsgálata.

— Gyorsan növő fafajok fatermése és a szennyvíz-, szennyvíziszap-, valamint hígtrágya-hasznosítás kölcsönhatásai: a szennyvíz- és hígtrágyaöntözés, szennyvíziszap kihelyezése, hatásának kikísérletezése; a hazai szennyvíz- és szennyvíziszap-hasznosító faültetvények kutatása, értékelése; modelltanulmánytervkészítés.

— Az öntözött területek fásítási problémáinak kutatási eredményei az alkalmazandó fa- és cserjefajok megválasztására, a védőfásítások elhelyezésére, az alkalmazható agrotechnikára, az öntözési módok, normák és időpontok meghatározására irányultak. Az eredmények jelenleg is széles körben hasznosulnak a hullámtéri véderdők telepítése, állománynevelése, valamint üzemeltetése során. (Ezek képezték alapját azoknak az új szakmai utasításoknak, amelyeket a vízügyi szervek az elmúlt években e témakörben kiadtak.)

— A tanszékvezető irányításával mintegy másfél évtizedig foglalkoztunk a védőfásítások hatásvizsgálatával, a tervezési irányelvek kidolgozásával. A kísérleti eredmények igazolták, hogy a kis terület-igénybevétellel járó, a meglevő erdők, facsoportok, fasorok, állandó terepvonulatok felhasználásával készülő védőfásítási rendszer mezőgazdasági termelésünk növelésének egyik igen fontos tényezője marad. Fontos szerepe van a meliorációs munkálatokban, a vízgyűjtőkben folyó termelésfejlesztési tevékenységben, rét- és legelőterületeink rendbe hozásában stb. A kidolgozott tervezési rendszert (ökológiai tanulmányok, nyomtatványrendszer, rajz- és térképmellékletek megfelelő jelrendszerrel) a gyakorlat széleskörűen alkalmazza.

— Az új erdősítési műveletek és technológiák kutatása alapján olyan módszereket, eljárásokat határoztunk meg, írtunk le, amelyekkel az egyes, különleges termőhelyeken a legeredményesebben és legolcsóbban, a lehető legrövidebb idő alatt lehet létrehozni új erdőtelepítéseket és erdőfelújításokat.

A tanszék munkatársai mintegy 150 tervet készítettek az erdősávok, út- és csatornakísérő fásítások, geodéziai munkák, hígtrágya-, szennyvíz- és szennyvíziszap-hasznosítás, Kis-Balaton rekonstrukciója, melioráció, láphasznosítás, öntözés témakörében. A tervek közül számos megvalósult a gyakorlatban és bizonyítja az agrár szakágazatok jó együttműködését.

Dr. Tompa Károly

Keresztesi Bélát kérésére a MÉM államtitkára 1987. július 1-től felmentette ERTI-főigazgató beosztásából, és támogatta, hogy az intézetben tovább folytassa kutatási munkáját kutató professzor munkakörben. (Kutató professzor munkakörbe sorolható az a tartósan kiemelkedő munkát végző akadémikus, akinek nincs vezetői megbízása. A besoroláshoz a felügyeletet gyakorló miniszternek és a Magyar Tudományos Akadémia elnökének engedélye szükséges.) Beosztásában a Minisztertanács által az MTA tagjai részére megállapított személyi alapbért kap, amit az Akadémia Központi Hivatala negyedévenként utal át az ERTI-nek.